

**राज्यात सन २००८-०९ मध्ये कृषि चिकित्सालयाची
स्थापना व बळकटीकरण करण्याबाबत**

**महाराष्ट्र शासन
कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक: कृषिचि-२५०८/प्र.क्र. १०६/३-अ
मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक: २९ सप्टेंबर, २००८**

वाचा : शासन निर्णय, कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग क्रमांक
१) धोरण-१०९७/प्र.क्र.१७/१७-अ, दि. ७ जानेवारी, १९९८
२) कृषिवि-२५०४/प्र.क्र.६८/३-अ, दिनांक ९ मार्च, २००७
३) शासन निर्णय क्रमांक अंदाज-१००८/प्र.क्र.७२/२-अ, दिनांक १७ एप्रिल, २००८
४) शासन निर्णय वित्त विभाग परिपत्रक क्रमांक अविप्र-१००८/प्र.क्र.१४/अर्थसंकल्प-४,
दिनांक २८ एप्रिल, २००८

प्रस्तावना:-

विकसित कृषि तंत्रज्ञानाचा प्रसार प्रभावीपणे व जलदगतीने होण्याच्या उद्देशाने सन १९९७-९८ पासून राज्यात अद्यापपर्यंत २३१ ठिकाणी कृषि चिकित्सालये स्थापन करण्यास शासन मान्यता देण्यात आली आहे. ही कृषि चिकित्सालये राज्यात अस्तित्वात असलेली बीज गुणन प्रक्षेत्रे तसेच शासकीय रोपवाटिका या ठिकाणी स्थापित केली आहेत. त्यामुळे तालुका बीजगुणन प्रक्षेत्रे तसेच शासकीय रोपवाटिका यांचा वापर केवळ बीजगुणन / रोपे उत्पादन यांच्या पुरताच मर्यादित न राहता त्यांचा उपयोग पुढीलप्रमाणे करण्यात येत आहे:-

- १) तालुका बीजगुणन केंद्र / रोपवाटिका यांच्या परिसरात किंवा जिल्ह्यामध्ये जी प्रमुख पिके घेतली जातात त्या पिकांकरिता सर्वोत्कृष्ट उपलब्ध तंत्रज्ञानाचा वापर करून उत्पादनाची प्रत्याक्षिके घेणे.
 - २) शेतक-यांना माती / पाणी तपासून देणे. खत वापराबाबत सल्ला देणे. तसेच शेतक-यांच्या शेतावर आलेला रोग / कीड यांचे निदान करून, त्यांच्या निराकरणाकरिता सल्ला देणे.
 - ३) शेतक-यांना पिक उत्पादन वाढीकरिता एकात्मिक तत्वावर प्रशिक्षण देणे.
२. संदर्भाधीन दिनांक ७ जानेवारी, १९९८ च्या शासन निर्णयात उल्लेखिल्याप्रमाणे राज्यात टप्प्याटप्प्याने कृषि चिकित्सालये स्थापन करण्यात आली आहेत. प्रत्येक कृषि चिकित्सालय स्थापन करण्याकरिता आवश्यक असलेल्या मूलभूत विविध सुविधा लक्षात घेता, आतापर्यंत स्थापित करण्यात आलेल्या कृषि चिकित्सालयाचे बळकटीकरण करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

३. सन १९९७-९८ पासून ते सन २००५-०६ पर्यंत कृषि विभागाच्या २३१ प्रक्षेत्रावर कृषि चिकित्सालये टप्प्याटप्प्याने स्थापन करण्यात आली आहेत. सन २००७-०८ मध्ये राज्यात जिल्हा स्तरावर सर्व कृषि चिकित्सालये आणि तालुका स्तरावर स्थापन

करणे या योजनेसाठी मंजूर करण्यात आलेला ५०.०० लक्ष (रु.पन्नास लक्ष फक्त) निधी खर्च करण्यास शासनाची प्रशासकीय व वित्तीय मान्यता देण्यात येत आहे. हा निधी खालील लेखाशिर्षाखाली योजनेच्या मंजूर तरतुदीतून खर्च करण्यात यावा.

मागणी क्रमांक - डी-३
२४०१ पीक संवर्धन
१०९ विस्तार व प्रशिक्षण
(०१)(२९) कृषि चिकित्सालयाचे बळकटीकरण
३३ अर्थसहाय्य
(२४०१३५९२)

२. अशा प्रकारे मंजूरी देण्यात आलेल्या निधी मधून स्थापित केलेल्या कृषि चिकित्सालयावरील बांधकामे व प्रक्षेत्रावर उपलब्ध असलेल्या सोयी / सुविधा इ. चा वापर पूर्णपणे करून उर्वरित आवश्यक सोयी / सुविधा, बांधकामे उपलब्ध करून घेण्यात यावी. यामध्ये प्रशिक्षण भवनाचे बांधकाम, त्यासाठी लागणारे फर्निचर व प्रशिक्षण साहित्य, प्रयोगशाळा, ग्रंथालय, संग्रहालय तसेच माती व पाणी परिक्षण, एकात्मिक किड व्यवस्थापन, निमार्क पल्वरायझर व इतर आकस्मिक किरकोळ साहित्य इत्यादी बाबी उपलब्ध करून देण्यात याव्यात. प्रत्येक कृषि चिकित्सालयाकरिता आर्थिक तरतूद, सामुग्री इत्यादी उपलब्ध करून देण्यासाठी **संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना आहरण व संवितरण अधिकारी** म्हणून घोषित करण्यात येत आहे व या निधीचे आवश्यकतेनुसार वितरण करण्यास प्राधिकृत करण्यात येत आहे. कृषि चिकित्सालयाची स्थापन व बळकटीकरण करण्याकरिता आवश्यक त्या मार्गदर्शक सूचना **संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे** यांनी संबंधितांना निर्गमित कराव्यात.

३. स्थापित करण्यात आलेल्या एकूण २३१ कृषि चिकित्सालयाचे बळकटीकरण करण्याकरिता आवश्यक असलेला निधी सन २००८-०९ मध्ये उपलब्ध होणा-या अनुदानातून विहित कार्यपद्धतीचा अवलंब करून व प्रचलित नियमांचे पालन करून खर्च करण्यास व त्यासाठी **संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे** यांना प्राधिकृत करण्यास शासन मंजूरी देण्यात येत आहे. त्याचा घटकनिहाय तरतूदीचा अंतर्भाव खाली दर्शविल्याप्रमाणे आहे :-

१) माहिती व तंत्रज्ञानाकरिता आणि प्रशिक्षणाकरिता लागणारे साहित्य तसेच कृषि चिकित्सालयावरील विविध उपक्रम उदा. शेतकरी प्रशिक्षण, मेळावे, पीक प्रात्यक्षिके, जैविक किड, मृद व पाणी पृथःकरण व किड व रोगनिदान, गांडूळ खत उत्पादन,

२) गौण बांधकामे आणि दुरुस्ती, हरितगृह, गांडूळ शेड, ग्रंथालय, संग्रहालय, शेतकरी निवास, शुन्य ऊर्जा चेंबर इत्यादींवर होणारा खर्च यामध्ये अंतर्भूत राहील. **सदर केंद्राचे बळकटीकरण करण्याकरिता किमान फेरबदल व बांधकामे यांच्याकरिता कमीत कमी खर्च** करण्यात यावा. **संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे** यांच्या मान्यतेनुसार प्रत्येक प्रयोजनाकरिता मंजूर अनुदानाच्या मर्यादेत होणारा खर्च संबंधित योजनेच्या मंजूर व अर्थसंकल्पित असलेल्या लेखाशिर्षाखाली विहित कार्यपद्धतीचा अवलंब करून खर्ची टाकण्यात यावा.

४. हे आदेश वित्त विभागाचे परिपत्रक क्रमांक-अविप्र-१०.०८/प्र.क्र.१४/अर्थसंकल्प-४, दिनांक २८ एप्रिल, २००८ अन्वये प्रशासकीय विभागांना प्रदान केलेल्या अधिकारानुसार प्रधान सचिव (कृषि) यांच्या मान्यतेने निर्गमित करण्यात येत आहेत.
५. सदरचा शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून, त्याचा संगणक सांकेतांक २००८०९२९११३०५१००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(वीणा राऊत)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन
कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

पति,

कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
कृषि संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे (१० प्रतीसह)
सर्व संचालक, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
सर्व कृषि सहसंचालक, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक
सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी,
महालेखाकार, महाराष्ट्र-१, मुंबई (लेखापरिक्षा / लेखा व अनुज्ञेयता),
महालेखाकार, महाराष्ट्र-२, नागपूर (लेखापरिक्षा / लेखा व अनुज्ञेयता),
सर्व विधान मंडळ सदस्य, विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई
सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी
वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
मा. मंत्री (कृषि) यांचे खाजगी सचिव
मा. राज्यमंत्री (कृषि), यांचे खाजगी सचिव
अवर सचिव (२-अ), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
निवडनस्ती -३-अ.